

varias tentationes inciderimus, non conqueramur. Numquid enim non præclare nobiscum agitur, similes Mariæ efficitur? Mater Dei sine peccato existens nihil in hac vita, nisi tribulationes invenit, et tu terræ vermiculus, in peccatis natus, in peccatis vivis, et tamen indignaris, si non omnia pro voto succedunt? Discamus ergo, discamus exemplo Mariæ, quod Christianorum est proprium,

bona agere et mala pati. Tu autem, Virgo beata, quæ quicquid velis impetrare potes, ut regina nos rege: ut mater fove, ut patrona tuere: ut stella maris in hoc Oceano profundo et tam astuoso viam nobis ad portum ostende, ut aliquando tandem e vadis emergamus, ac scopulos omnes prætervecti ad portum æternæ salutis feliciter perveniamus. Amen.

CONCIO XLIII.

DE DOMINICA DECIMA SEPTIMA POST PENTECOSTEN

THEMA

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua: hoc est maximum et primum mandatum. *Matth. xxii, v. 37, Marc. xii, v. 30.*

SYNOPSIS

Quomodo prudentia et charitas, virtutum omnium reginæ, in Christi responsionibus ubique entuerint; et quomodo ille in triplici genere questionum, sibi proponi solitarum, videlicet utilium, curiosarum, recto fine carentium, se habuerit, aliquibus Evangeliorum locis manifestatur. Quam caute cum Hæreticis sit ineunda disputatio exemplis SS. Patrum præsertim sancti Antonii et Macarii abbatis ostenditur. Hinc ad legisperiti questionem hodierno in Evangelio propositam descenditur; illius difficultas proponitur, quanta prudentia in illa solvenda, simul et notanda, Phariseorum iniquitate, usus fuerit Christus declaratur. Quinque dein rationes assignantur, cur mandatum charitatis dicatur primum et maximum. Prima est, illius finis. Secunda, ejus amplitudo. Tertia, præmium. Quarta, id, quod præcipit, quod est charitas. Quinta, modus, quo diligere Deum præcipit; cujus etiam explicatio ex D. Gregorio Nysseno et Augustino affertur, et insuper auctoris ipsius subjungitur. Quomodo et cur Deus sine modo sit diligendus, docetur: et quomodo itidem ille nos sine modo diligit, ex innumeris in nos collatis beneficiis eleganter probatur. Gravis tandem in ingratos invecio priorem partem concionis concludit.

Unde fiat, quod tam paucos nos amemus, et tamen ipsi ab omnibus amari cupiamus, auctoris sententia affertur, et stabilitur. Cur non

etiam specialis lex de diligendo seipsum data sit, causa assignatur, et de frenanda philanthia, insignis doctrina subjungitur. Justa reprehensione describuntur nostra tempora, in quibus tam frigide salus proximorum, et poenitentia in calamitatibus publicis, secus quam olim, tractatur. Propositis deinde pro exemplo dilectionis proximis duobus SS. Stephanis, disseritur, quamnam sit maxima expedita et securi via ad charitatem; nempe cognitio rei amandæ; nec solum cognitio theoretica sed et practica. Deum in intimis cordis penetrabilibus querendum esse; ad quæ per ferventes preces et per adversitates viam aperiri, pulchro discursu probatur; ad eamque querendam, inventam, ingrediendam, brevi exhortatione finitur.

Si quantum hujusce Evangelii historia continet utilitatis, et doctrinæ, tantum esset in me ad eam enarrandam et explicandam facultatis, non dubito, auditores optimi quin longe majorem et uberiosem fructum ex hac una oratione, quam ex multis aliis caperemus. Et enim duæ sunt omnium duces, et tamquam reginæ virtutum, Prudentia et charitas: charitas movet, prudentia regit: sine prudentia cæcæ, sine charitate mortuæ sunt: itaque charitas vita, prudentia lumen virtutum est; porro Evangelium hodiernum utramque complectitur. Nam et exemplo Domini prudentiam, et præcepto Domini charitatem docet. Ut enim Dominicum pectus domicilium erat omnium virtutum, ita re-

sponsa ejus semper erant, et igne charitatis inflammata et prudentiæ sale condita.

Ut igitur prudentiæ documentum videamus, nota quod tria genera questionum Domino proponi solebant; unum utilium et salutarium, alterum curiosarum et inutilium tertium utilium quidem, non recto et bono, sed iniquo et perverso consilio ac voluntate. Ad primas quidem questiones, quod omnino bonæ essent, semper Dominus respondebat. Ad secundas, quod nihil boni haberent, nunquam respondebat. Ad tertias, quod partim essent bonæ, et partim, non bonæ interdum aperte, interdum obscure respondebat: vero tamquam responsione indignas contemnebat. Primo genere continentur questiones nonnullæ Apostolorum, ut illa: *Quare nos non potuimus egerere illum?* Quibus Dominus ait: *Propter incredulitatem vestram. Hoc autem genus demoniorum non ejicitur, nisi per orationem et jejunium.* Ejusdem generis est illa questio Apostoli Petri: *Quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? usque septies?* Cui Dominus: *Non dico tibi usque septies sed usque septuagies septies.* Secundi generis est illa questio discipulorum: *Si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Quibus Dominus: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Et illa B. Petri: *Hic autem quid?* Cui Dominus: *Quid ad te? Tunc sequere.* Videtis quo pacto curiosis questionibus prætermittis solas utiles dissolvebat? Jam vero tertium genus totam est Scribarum, et Phariseorum qui utilia quidem et salutaria sæpe petebant, tamen quia non discendi voluntate, sed accusandi et reprehendendi cupiditate ad interrogandum Dominum incitabantur, propterea non semper apertum responsum accipiebant, sed tunc solum, cum Dominus ex responsione sua fructum aliquem redundaturum in auditores perspiceret. Itaque cum scribæ et seniores aliquando dicerent: *Dic nobis, in qua potestate hæc facis; et quis tibi dedit hanc potestatem?* non inutile illis fuisset, si Dominus illis respondisset: Ego, qui Dei Filius naturalis sum, a quo potui, nisi a Patre Deo potestatem accipere? Sed non erant hujus veritatis capaces ita atque odio exæcitate mentes Judæorum. Ideo prudentissime Dominus ait: *Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego dicam vobis, in qua potestate hæc facio. Baptismum Joannis unde erat, et celo an ex hominibus? Dicunt ei: Nec scimus. Ait illis et ipse: Nec ego dico vobis,*

in qua potestate hæc facio. Rursum, cum Phariseorum discipuli cum Herodiani a Domino peterent: *Licetne censum dare Casari an non?* Videns Dominus calliditatem et nequitiam eorum, caute et prudenter respondit, ut et veritatem aperiret, et tamen ab aliis reprehendi non posset. Ait enim: *Reddite quæ sunt Casaris, Casari: Et quæ sunt Dei, Deo.* Postremo quod habemus in Evangelio præ omnibus continetur, cum Pharisei Dominum convenissent, et interrogaret eum unus ex eis legisdoctor, tentans eum: *Magister, quod est mandatum magnum in lege?* Apertissimis verbis Dominus respondit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.* Tametsi enim illi iniqua intentione petebant, tamen bonum erat valde, quod petebant; et Dominus prævidebat eum legisperitum non clausuram oculos veritati. Itaque, ut Beatus Marcus refert, legisperitus veritati cedens responsum Domini comprobavit; et Dominus videns eum perversam voluntatem deposuisse, illum commendans, ait: *Non es longe a regno Dei.*

Hæc est igitur prudentia, quam sancti Patres nostri Dominum imitantes in suis sermonibus adhibebant, sive cum Ethnicis, sive cum Hæreticis disputarent. Quod si autem ullo unquam tempore hæc prudentia necessaria fuit, certe nunc est, quando tam multæ et tam perniciosæ hæreses olim a majoribus nostris sanctissimis viris confutatae, damnatae, sepultæ, nunc iterum ab impurissimis et sceleratissimis hominibus in lucem revocantur, et quasi ab inferis excitantur. Non igitur quilibet cum hæreticis disputare debet: et ii, qui debent, nec in omni tempore, nec cum quibusvis facere debent. Sed quid dicam, quid in plerisque locis pessima quædam consuetudo inolevit, ut inter petinas et pocula de fide et Sacramentis Catholicis cum Hæreticis disputent, nec tam argumentis et rationibus, quam conviciis et clamoribus rem agant? Et quidem Catholicis imperite, hæretici improbe, utrique periculosi faciunt. Istæ enim disputationes utilitatis nihil, incommodi plurimum habent. Nam nec propterea Catholici fidei suæ firmi adhererent, et Hæreticis contentione illa exacerbatas et vino calefactas, immanissimas blasphemias in Deum, et in sanctos evomendi præberet occasio. Certe magnus Antonius, ut sanctus Athanasius de eo refert, non solum non disputare, sed nec loqui cum

hæreticis dignabatur. Et B. Macarius, ut Cassianus in collatione 15 scriptum reliquit, cum Eunomianis quidam dialecticis sophismatibus, et inani loquacitate Ægypti populos deciperet, noluit cum eo argumentis agere, quorum imperia illa multitudo jam pene decepta capax non erat: sed hæreticum hominem, et omnem illam multitudinem ad sepulcrum mortuorum deduxit, atque ibi non verbis, sed miraculis Hæreticum fugavit, et circumventum populum ad fidei integritatem revocavit. Ac de prudentia quidem hæcenus.

Nunc si quis forte putet, levem esse questionem, quam Pharisei Domino proposuerunt, nec esse micus puerilem, quam si nunc doctissimus aliquis Theologus ab alio item doctissimo Theologo quæreret, quot sunt Ecclesiæ Sacramenta? vel quia sit potissimum Sacramentorum? is audiat non modo non levem, nec puerilem, sed gravissimam et difficillimam questionem fuisse. Siquidem præcepta legis Judæorum ab ipsis Judæis sexcenta et tredecim numerabantur et usque adeo admixta sunt magna cum parvis, ut Origenes super hunc locum dicat, Hebræorum doctores ab ipso tempore Moysis semper de hæc re contendisse, ne unquam certi aliqui invenire potuissent. Præsertim cum hoc dilectionis præceptum non inter prima, sed inter postrema et in ultimo libro legis, hoc est, Deuteronomii c. vi. tandem conspiciatur. Augebant vero Pharisei difficultatem, quia non solum de maximo, sed et de primo mandato petebant. Cum enim dicat Matthæus, eos interrogasse de magno mandato, et Marcus eandem historiam texeus dicat, eos interrogasse de primo, compertum omnino atque exploratum nobis esse debet, eos de primo et maximo quævisse. Quod quidem callidissime fecerunt. Arbitrabantur enim nullum esse fortasse primum simul et maximum, cum in Decalogo primum illud sit: *Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est.* Quo tamen primo mandato majus esse videtur dilectionis mandatum, sicut fide posterior quidem, sed major tamen est charitas. Aiant igitur: Videamus an iste fabri filius, et qui litteras nunquam didicit, ab ista questione se expediet. Magister, quod est primum et maximum mandatum in lege? Sed quid ait Scriptura divina? *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* Et: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Nam Dominus est

quidem fabri filius, sed ejus fabri, qui celum et terram fabricavit, et litteras nunquam didicit, quia in eo *Abconditii sunt omnes thesauri scientiæ et sapientiæ Dei.* Dominus igitur, qui auctor legis illius fuerat, quia plane intelligebat maadatum dilectionis non solum esse maximum et præstantissimum, sed etiam primum, non quod in libro legis primo loco scriptum sit, sed quod primum fuerit in intentione legislatoris, idcirco ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua et in tota mente tua: hæc est primum et maximum mandatum.* Et simul videte Domini sapientiam, non solum respondet, et nodum questionis dissolvit, sed una illis iniquitatem ipsorum, et mentis perversitatem ante oculos ponit. Occulto enim et tacito quodam more Dominus hoc illis dicit: Cognoscere vultis, quid sit primum et maximum mandatum? Illud est, quod vos vere ignorare, et minime omnium custodire videmini, dum ad me tentandum compositis verbis et simulata religione acceditis. Nam dilectionis mandatum summum et antiquissimum est, et tamen vos olli atque invidiæ stimulis ad me tentandum incitavimini.

Sed nos, auditores, Scribas et Phariseos relinquamus et Domini mandatum diligenter consideremus. Duo nobis de hoc primo et summo mandato dicenda esse videntur. Unum, quare primum et maximum mandatum appelletur: Alterum quid sibi velint illa verba: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.* Ut igitur ab eo, quod primo loco positum est, incipiamus, quinque sunt causæ, propter quos dilectionis mandatum est primum et summum.

Quænam est prima ratio? Nimirum ista; quia dilectionis mandatum est finis omnium mandatorum: *Finis præcepti est charitas,* inquit Paulus: nec solum præcepti, sed et legis et Prophetarum, sed omnium virtutum, omnium donorum, omnium Sacramentorum, omnium denique quæ Dominus in terris egit, et quæ sancti postmodum egerunt, et quæ in posterum usque ad mundi consummationem agent. Hæc enim omnia eo tendunt, ut hominem cum Deo, fonte omnium bonorum, perfecte conjungant, quod nisi per charitatem fieri non potest. Hæc est glutinum, hæc est vinculum, quod cum Deo nos unit. Hinc videlicet in crelesti illa Jerusalem, ubi perfecta charitas in omnibus est, et ubi *Deus*

est omnia in omnibus, nec fides, nec leges, nec Sacramenta locum habent. Ut enim cum domus edificatur, multi pontes, multa instrumenta, multa machinæ necessariae sunt: at postquam lectum est superpositum, et domus perfectionem atque absolutionem accipit, tunc destruantur pontes, instrumenta et machinæ remouentur: ita dum in animis nostris Dei domus edificatur, multarum virtutum, legum, Sacramentorum, aliarumque rerum adiumentis opus habemus: at ubi perfectæ charitatis lecto superposito domus hæc ad finem et consummationem suam peruenit, tunc sola charitas manet, *Sive prophetia evacuabuntur, sive lingue cessabunt, sive scientia destruetur.* Mandatum igitur dilectionis, quia finis mandatorum est, ideo primum et maximum est.

Alter ratio ex eo sumitur, quod mandatum dilectionis ita mandata omnia comprehendit, ut latius pateat ipsum solum, quam alia simul omnia. Nam qui Deum ex toto corde diligit, certe omnia alia diligit, quæ Deus ipse diligit, et ea magis diligit, quæ a Deo magis diligi novit. Deus autem diligit omnia quæ sunt, et nihil odit eorum, quæ fecit: sed ea tamen præcipuo amore complectitur quæ ad suam ipsius imaginem et similitudinem facti. Quare nemo est, qui vere et ex corde Deum diligit, qui proximum simul non diligit: *Qui vero proximum diligit, legem implevit.* Dilige, inquit Augustinus, et fac quod vis. Nam *Iusto non est lex posita: sine lege enim legem impletis.* Quid enim aliud leges volunt, quam ut malum non fiat? *At dilectio malum non operatur.* Nam quomodo fieri potest, ut qui proximum diligit, aut ei pecunias sufflaret, aut uxorem ejus adulteret, aut contra eum falsum testimonium dicat, aut ipsum occidere, vel vulnerare, vel percutere, vel etiam lædere inimicum possit? Deinde nonne hæc est Apostoli Pauli clarissima et efficacissima demonstratio? *Dilectio malum non operatur; ergo plenitudo legis est dilectio.* Vere igitur Propheta de charitate loquens ait: *Latum mandatum tuum nimis.* Et ipse Dominus: *Hoc est primum et maximum mandatum.*

Porro tertia hujus rei ratio est, quia primum, summum et maximum hoc mandatum implentibus Deus maxima quæque promittit. Audi enim quid Apostolus dicat: *Oculos non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus.* Quibus? Creditibus solum? Non. Signa et prodigia eden-

tibus? Minime. Eraditis in lege? Magistris et Doctoribus? Nequaquam. Quibus igitur? *Iis qui diligunt illum.* O si verba illa cor nostrum penetrarent. *Nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* O quam cito puerilia negotia dimitteremus, pueriles cogitationes deponeremus, et Domini amorem omni animi provisione quaereremus. Quid enim est illud: *Nec in cor hominis ascendit.* Nimirum hoc multa vidisti, multa legisti, sed nihil ista sunt. Ascende altius: cogita, exopta voluptates, opes, honores, fastigia, regna, imperia. Ascende in cælum, super cælum, ultra cælum, ultra omnes terras, ultra omnia maria: quare, investiga, cogita et concupisce, si potes: et tamen habes pro comperto ex ejus veritate testimonio, quæ nec falli, nec fallere potest, cogitationem et desiderium tuum adhuc esse longe inferius eo bono, eaque gloria, quam Deus tibi, tibi, inquam, qui hic ades, et præparavit, et reipsa dabit, si dilexeris eum. Nonne igitur primum et summum mandatum est, cui summum et maximum præmium jure debetur?

Jam vero quarta ratio ex ipsa charitate sumitur quæ hoc mandato præcipitur. Charitate enim nihil prius, nec majus habemus, quod Deo dare possimus. Si quidem charitas radix, fons et origo est omnium honorum. Si forte incipis aliquem diligere, et in eo amoris donum collocare, nihil est, quod ipsi postea non libentissime dones, nihil quod pro eo non facias. At contra, si non diligas, quam multe machinæ adhibende erunt, ut ei vel minimum obolum largiaris? Et hoc unde? nisi quod aperto fonte charitatis fluunt rivuli donorum. At eo clauso, vix parvæ guttæ summo labore exprimi queunt. Qui turpi atque insano amore feminas prosequuntur, quicquid habent nonne illis tanta facilitate largiuntur, ut semper parum se dedisse putent, nisi ipsi ad extremam inopiam redigantur? At Christi pauperibus si forte nummum vilissimum casu aliquo dare debeant, quia nec Christum, nec ejus pauperes diligunt, quoties suprabunt, antequam marsupium aperiant? Itaque si diligis, nihil clausum, nihil obsignatum habes: si non diligis, ita sunt omnia clausa, ut nullis clavibus reserari possint. Quare videtur quidem Deus noster parum petere, dum pro tam multis et tam magis beneficiis, quæ quotidie in nos confert, nihil nisi amorem nostrum petit. Nam si reges et principes ostri non alia vectigalia et tributa exigere, quam ut eos di-

ligeremus, certe nimium liberales judicarentur, et tamen, auditores, nullum poterat Deus majus tributum petere tributo charitatis. Est hoc exiguum quidem, et longe impar beneficiis ejus, tamen nihil majus nos habemus. Nec vero injuria rem tam grandem Deus petit: *Ipse enim prior dilexit nos,* et sicut inter ea, quæ nos offerimus Deo, nihil est excellentius charitate; ita inter ea, quæ nobis largitur Deus, nihil est sublimius charitate. Nam vita, salus, incolumitas, gratia, virtutes, sacramenta, cælum, terra, aimenta, plantæ et alia quæcumque, quæ nobis dedit Deus, finita sunt; sola charitas, quæ nos diligit, et quæ ista dedit, et majora etiam dabit, sola, inquam, est infinita. Nos, auditores, si uberem messem, si sanitatem, si pacem habeamus, si lucra nostra crescant, si honores augeantur, si negotia prospere succedant, hæc consideramus: et quia hæc finita sunt, non nisi finita et exigua Deo gratias agimus. Sed si amorem illum cogitavimus, unde manant hæc omnia, o quam infinita, et quam sine modo gratias ageremus. Certe si diceretur tibi, rex Philippus ita te diligit, et de te cum primoribus regni loquatur, ac de te perpetuo pene cogitet, nonne hoc tibi tantum videretur, ut vix adduci posses, et crederes esse verum? Quid ergo facere debes, cum verissime dicere possis, *Rex regum et Dominus dominantium,* Deus de me cogitat et ab eterno cogitavit. Ac de te Pater cum Filio et Spiritu sancto locutus est. Ipse mihi panem, quo vescor, indumenta, quibus operior, largitur: et hoc est parum ac pene nihil, si cum amore, quo me prosequitur, comparetur. Huic igitur tanto muneri, quod munus aliud debebatur, si munus charitatis non debebatur? Jure igitur Deus in lege carmen sacrificiorum Sacerdotibus concedebat: adipem autem, qui est circa cor, semper reservabat sibi: illud recte significans, affectum cordis et vegetal charitatis sibi uni deberi. Ac propterea dilectionis mandatum, quod rem primam, et maximam præcipit, primum et maximum esse constat.

Jam quinta ac postrema ratio ex modo charitatis quo Deum amare jubemur, accipitur. Modus enim quo Deus diligi debet, ut Bernardus ait, est sine modo et mensura sine mensura, et terminus sine termino.

Atque hoc est, quod ipse Dominus significare voluit, cum ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua et*

in tota mente tua. Quæ quidem verba (ut ea jam, sicut promissimus, explicemus) non uno atque eodem modo, sed diverso ac vario a sanctis Patribus exponi video. Verum quia res ista non est tanti ponderis, ut in ea multum temporis consumi debeat, duas referam dumtaxat, et quidem brevissime, sanctorum Patrum explicationes.

Gregorius igitur Nyssenus Magni Basilii frater, in libro de Creatione hominis, tribus illis vocabulis, corde, anima et mente, ita tres animæ nostræ partes comprehendit, ut cor ad partem vegetantem, animam ad sentientem, mentem ad intelligentem referat, et hujus mandati sensum esse velit, ut omnibus animæ nostræ partibus Domino, a quo illas habemus, serviamus. B. vero Augustinus libro altero Meditationum capite secundo, tribus illis nominibus, corde, anima, mente, tres intelligentis animæ facultates significari existimat, ut cor intelligentiam, anima voluntatem, memoriam mens designet. Nec multo aliter mandatum hoc explicat in primo libro de doctrina Christiana cap. 22. *At has duas expositiones, aliæ pene omnes mihi revocari posse videntur.*

Et quidem horum Ecclesiæ luminum expositionem non rejicio, imo vere complector ac suscipio. Sed fortasse tamen dicere possemus, etiam sic istum locum intelligi posse, ut illa tria vocabula augendæ orationis gratiæ pro uno ponantur, et nihil aliud sibi velit, quam summo amore et sine ullo modo Deum esse diligendum. Nam si quis in sacris voluminibus vel mediocriter sit versatus, intelligit profecto unum pro alio non semel, sed sæpius in sacris litteris usurpari. Id vero ex eo etiam confirmantur, quod in capite sexto Deuteronomii, etcapite duodecimo Evangelii secundum Marcum, additur, tamquam superiorum explicatio: *Ex tota virtute tua.* Vel ut beatus Lucas habet: *Et ex omnibus viribus tuis.* Ac ne quis existimet vires in eo loco, non vim ac vehementiam amoris, sed animi facultates significare, omnes codices Græci, tam B. Marci, quam B. Lucae proprium vocabulum habent, ita ut sensus sit ex omni virtute et potentia, quantum potes et quantum vales. Cum igitur trium illorum vocabulorum veluti explicatio quædam sit id, quod additur, *Et ex tota virtute tua,* sensus præcepti, ni fallor hic erit: Diliges Dominum Deum tuum maximo ac sincerissimo affectu cordis tui, quantum potes, quantum vales, ita ut in nulla re alia majorem conatum adhibeas,

quam in hac, ut diligas Dominum Deum tuum sine modo et sine mensura.

Sed cur dicat aliquis, sine modo diligendus est Deus? Cur? Quia Deus bonum est sine modo, bonum est infinitum, bonum est immensum. An est quisquam, qui hoc ignoret, nihil nisi bonum posse diligi, et bonum mensuram dilectionis esse, ut majus bonum magis, et minus bonum diligatur minus? Cur igitur omne, quod Deus non est, bonum quidem sit, sed finitum ac terminatum, et solus Deus infinitus atque immensus sit: amor omnium rerum creaturarum statuentis est modus, solusque Dei amor esse debet sine modo. Deinde, nonne Philosophus libro de Republica primo et ipsa experientia docet, appetitionem finis esse sine modo cum eorum omnium, quae propter finem expetuntur, sit aliquis modus? Nam cum morbo aliquo graviter afflictaris, et ad te medicum vocas, admones quidem, ut modum adhibeat medicamentis, ut inediam cum modo jubeat; ut sanguinem si minuere velit, cum modo minuat; ut potionem nec nimis amarum nec nimis potentem nec nimis multam sumi praecipiat. At nunquid mones, ut cum modo sanitatem in corpus affectum inducat, caveatque ne nimis sanum te faciat? Non plane, non id mones. Quamobrem? Quia sanitas finis est, et finis amor modum non habet. Cum igitur Deus verus et summus finis omnium nostrum sit, sine modo et sine mensura diligendus est.

Quid? quod ipse Deus sine modo nos diligit. Profecto, si quid est, quod nobis persuadere possit, Deum esse sine modo diligendum, hoc certe est. Nonne pauperes divitum amicitias expetere, et non divites pauperum solent? Deus noster, auditores, hoc est, aeternitas, immensitas, omnipotentia, sapientia, bonitas, principium est et finis omnium rerum, qui bonis nostris non indiget, cujus est caelum et terra, et quicquid caeli ambitu continetur, sine modo nos diligit, nos terrae vermiculus humi jacentes, qui nihil sumus et nihil habemus ex nobis, nos, inquam, tantillos tantus Deus diligit sine modo, et ab aeternitate dilexit, et nos modum quaeremus in amore? Taceo, quod cum nondum essemus, a solo amore persuasus nos creavit. Omitto, quod ad suam ipsius imaginem et similitudinem nos fecit. Nihil dico, quod nos inter tot rerum genera ab ipso creata solos orbis dominos, et socios Angelorum esse voluit: quod corpus nostrum tot

membris, et animum tot viribus ornavit, quod armavit prudentia, instruxit eloquentia, sapientia et lumine illustravit. Haec omnia et alia innumerabilia et maxima amoris illius argumenta praetermitto. Illud unum silere non possum, quod cum adhuc inimici essemus, quia pro illis beneficiis nos illum injuriis affeceramus, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, Filium suum quem infinito amore prosequeretur, ad nos misit. Hoc teneo, auditores, hic haereo, hoc sum contentus uno. Omitto ac negligeo caetera: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Sic, inquam, sic sine modo, sic sine termino, sic sine mensura, sic supra omnem et hominum et Angelorum intelligentiam Deus dilexit mundum, hoc est, hominem, qui parvus est mundus, licet valde immandus, inquinatus, distortus, perversus, ut Filium suum, non adoptione, sed natura primogenitum, unigenitum Deum, Deo aequalem, daret. Jam vero ipse Deus Dei Filius, quem modum adhibuit in amore? Moyses et Elias dum cum ipso loquerentur in monte, quid nisi *excessum ejus dicebant, quem completurus erat in Jerusalem?* Excessit ergo, excessit Dominus modum. At in qua re illum excessit, in cibo et potu? At jejunavit quadraginta diebus et quadraginta noctibus. In cultu et numero vestimentorum. At nisi duas pauperes vestes habuisse legitur. In somno et quiete? At pernoctabat saepe in oratione. In querendis et cumulandis divitiis? *At vulpes foveas habent et volucres caelivos, Filius autem hominis non habebat ubi caput reclinaret.* In nulla re igitur Dominus modum excessit, praeterquam in amore. Nam cum non ille nobis, sed nos illi debitores essemus, ipse tamen prior ad nos venit, ut pacem offerret: et cum una sudoris vel sanguinis gutta orbem totum abluere possit, voluit tamen, ut tot spinæ capiti ejus infligerentur, tot clavi carnem ipsius transverberarent, tot verberibus terga laecerantur, et tot tamque exquisitis doloribus ac suppliciis et corpus et animus cruciaretur. Non credis, frater, amorem in te Domini infinitum, ac sine modo fuisse? Aspice, quaeso, signum illud, intuere simulacrum Domini tui, numerata plagas, si potes, numerata vulnera, numerata livores. Quot enim sunt in corpore Domini plagae, quot livores, tot et multo plura sunt in ejus corde vulcera amoris, et tot sunt etiam ejus amoris testimonia. Inspice a planta pedis usque ad verticem capitis, ubi*

vides sanitatem? Quod membrum cernis non afflictum? Omnia igitur Domini membra, omnia supplicia, omnes poenae, voces quaedam sunt, si aures surdas non habes, et ingenti clamore amoris excessum contestantur. Quis igitur tam multis et tam idoneis testibus non credat? Quis credat, et non confestim flammam amoris concipiat? Hoc est, hoc est, auditores, quod sanctos viros pene amentes efficiebat: propter hoc nihil esse putabant fortunis privari, ab honoribus dejici, suppliciis torqueri, ignominis, ærumnis, poenis, exiliis, morte mulctari. Isti vero, ut ait Ecclesiastes, oculos habebant in capite, cum contra stulti eos habere in calcaneis videantur. Nihil enim stulti respiciunt, nisi terram; nihil cogitant, nisi terram; nihil nisi terram admirantur; nihil nisi terram concupiscunt. At sapientes oculos habent in capite, et quod est caput nostrum, nisi Christus? Christum igitur intuentur, aporem ejus taciti cogitant, et ex illo amore tanquam ex igne in suis pectoribus similem ignem accendunt. Et sicut serpens animalium prudentissimus, ita caput diligit et custodit, ut ceterum corpus verberibus et icibus exponat, modo caput abscondere, tegere, salvum et incolumem custodire possit: ita et ipsi caput nostrum Christum ita ex corde diligebant, ut facultates directioni, corpus flagellis, seipsos ignominiae ac dedecori libenter offerrent, modo Christi capitis honorem et gloriam integram et incolumem conservarent: *Non sic impij, non sic: sed Domini amoris oblit, ut vel minimam consequantur voluptatem, vel aliquam honoris falsam umbram consecentur, vel quinque miseros nummos suis pecuniis addant, usuris, mendaciis, assentationibus et sextentis aliis turpissimis facinoribus sese dedant, et contra Deum tam benignum amatorem suum bellum gerunt. Hæcne reddis Domino, fili stulte et insipiens? Ecquid unquam injuria tibi fecit Deus, ut tam atrociter in eum arma sumeres? Te nobilem creaturam ex nihilo fecit, te principem orbis terræ constituit, te unum mentis et rationis compotem esse voluit. Ecquid injurie tibi fecit Deus? Efficit terram propter te, aquam et aerem pro te, animalia et plantas, et flores, segetes et fructus et ipsum caelum, et solem et sidera propter te. Ecquid injurie tibi fecit Deus? Misit Filium suum ad te, ut jejunaret, ut laboraret, ut tentaretur, ut affligeretur, ut colaphis caderetur, ut spinis coronaretur, ut*

vitam et sanguinem funderet propter te. Ecquid in'uria tibi fecit Deus, Christus Dominus meus et Dominus tuus, in illo, inquam, die, quando propter nimiam charitatem suam, *Proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta?* Sicine reddis Domino vicem amoris? Ideone charitatis ille modum excessit, ut tu ingratitude modum excederes? Sed finis sit, auditores, et modicum quiescamus, ut ad ea, quæ sequuntur, vires aliquas habere possimus.

PARS POSTERIOR

Secundum autem simile est hæc: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Duas arbores præ cæteris insignes Deus initio posuerat in paradiso voluptatis: unam scientiæ, alteram vitæ et quidem noster primus parens, arbore vitæ prætermittens, in arborem scientiæ oculos et manus conjecit. Inde videlicet, nisi fallor, insitam omnes habemus admirabilem quandam sciendi cupiditatem, ut Philosophus dicat: *Omnis homo naturaliter scire desiderat.* Inde etiam factum est fortasse, ut tam parum de arbore vitæ solliciti simus, quam quidem vitæ arborem non aliam quam charitatem esse Joannes Evangelista testatur, cum ait: *Qui non diligit, manet in morte.* Verum quem non modo inutiliter, sed etiam inscienter fecerit Adam, cum vitæ arbori scientiæ arborem anteposuit; hinc perspicuum esse potest, quod vitam, quam neglexerat, amisit; etscientiam, quam querebat, non invenit: quin potius in crassissimas ignorantiae tenebras posteritatem suam conjecit. Eæ vero tenebræ cum aliis rebus multis, tum maxime in amore se produunt. Nam quotusquisque est, qui non existimet melius esse diligi, quam diligere? Verbis quidem poterit aliquis id negare, sed certe re ipsa et factis, quod nos dicimus, verum esse clamabit. Nam diligi ab universo orbe, et ab omnibus hominum ordinibus vellemus, et ab omnibus dona et beneficia libenter accipimus. At quam paucos nos diligimus? Quam ægre nostras facultates aliis elargimur? Quid dico elargimur? Vix adduci possumus, ut sine fœnore commodemus. Et tamen vere Dominus ait: *Beatus est magis dare, quam accipere.* Si beatus est, ergo utilis, ergo melius, ergo gloriosius. Nos ergo vehementer erramus, qui honum, utilitatem et gloriam quaerimus, et tamen accipimus libentius, quam damus.

Deinde charitas omnibus gemmis et margaritis est pretiosior. Quam quis, obsecro, possidet, qui diligit, an qui diligit? Certe qui diligit, non qui diligitur. Denique quando magnus ille paterfamilias mercedem operarii reddet, quos putatis majori præmio afficiet, eosne, qui fuerint magis ab aliis dilecti, an eos, qui alios magis dilexerunt? Nimium stupidus est, qui hoc judicare non potest. Quid? quod ipse Philosophus in libro de Moribus octavo, eos irridet, qui amicitias expectant, non ut ament, sed ut amentur? Quare noster legislator Deus, ut ab hac ignorantia nos liberaret, et a scientiâ arbore ad vitâ arborem adduceret, in prima sua lege ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum sicut teipsum.*

Sed dicit aliquis: Ecce audio legem ferri, ut diligam Deum, et rursus legem, ut diligam proximum: et ubinam est lex, ut diligam quoque meipsum? Ubinam est? Nusquam est. Lege, relege, solve, revolve sacram Scripturam, et de amore tui ipsius mirum, ubique silentium invenies. Cur ita? Nempe quia in hac arte diligendi seipsum omnes doctores, et plus etiam quam doctores sumus. Ubi enim invenies hominem tam rudem, tam agrestem, tam imperitum, qui sententiam illam non didicerit: *Charitas incipit a seipso*? Certe si petas aliquid ab aliquo, etiam rustico et illitterato, quod tamen sine aliquo ipsis incommodo fieri non possit, statim audias: *O amice, charitas incipit a seipso.* Itaque sicut timendum non est ne nimium diligamus Deum, ita timendum non est, ne parum diligamus nos ipsos. Imo sicut amor in Deum calcari indiget, ita amor in nos ipsos fræno, atque habenis indigere videtur. Quocirca legislator Deus non præcipit quidem ut nos diligamus, nec enim necesse erat: sed sciens nos id naturali lege facturos, hoc solum jubet, ut proximos sicut nos ipsos diligamus. Apostolus vero Paulus modum præscribens, quo nos erga Deum, proximos et nos ipsos gerere debeamus, ait: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie, juste et pie vivamus in hoc sæculo.* Ecce quo pacto vitæ ratio nobis instituenda est: in Deum pii, in proximum justî, in nos ipsos sobrii esse debemus. Quid est hominem esse pium in Deum? hoc est, ut eum toto corde, tota anima, tota mente et ex omnibus viribus suis diligat, colat, suscipiat, veneretur. Quo

pacto in proximum justî erimus? Si eum, ut nos ipsos diligamus; si quod nobis fieri non volumus, alteri non faciamus; si reddamus omnibus debita, cui vegetigal, vegetigal; cui tributum, tributum; cui honorem, honorem; cui timorem, timorem. Si denique cum plorantibus ploremus, cum gaudentibus gaudeamus, et invicem in hoc itinere dum a Domini peregrinamur, onera nostra portemus. Quid est postremo, ut sobrie in hoc sæculo vivamus? Nimirum hoc ut amor nostri mensuram non excedat, ut ab illicitis et supervacaneis voluptatibus corpus et animam absteineamus: licitas autem et necessarias, quales eæ sunt, quæ cibum, potum, quietem et indumenta consequuntur, sobrie, temperate et cum maximo modo capiamus, nisi ab illis capi, ireturi, suffocari et opprimi velimus. Verum his nostris miserimus et calamitosissimis temporibus, amor sui ipsius vasa cordium humanorum ita replevit, ut charitati in Deum ac proximum nullus jam relictus esse locus videatur: ita Iolium infelicissimum execrabilis philantropiæ in horto pectoris humani succrescit, ut Deus, ubi serat bonum triticum charitatis non inveniat.

Dicit aliquis, ista tua nimia amplificatio est; non ita rem parvam exaggerare, et magnam facere debes. O utinam, auditores, ita se res haberet: utinam probare non possem, quod proposui, quam libenter jamjam orationem concluderem et descenderem. Sed non ita se res habet, non amplifico, non exaggero, extenuo potius ac diminuo, quia verba, quibus pro dignitate hoc dicam, non habeo. Nonne etiam silentibus nobis res ipsæ clamant, illustrantur, erumpunt? Quid enim est aliquem prosequi charitate? Nonne carum illum habere? Jam vero quis ille est, cui anima proximi sui æque sit cara ac prædia, vel pecuniæ? Amisit nimum unum, et domum everris, ut illum invenias: nullus est in domo a quo non scisciteris, si vidit, si invenit. Cur, obsecro, ita turbaris? Cur tam sollicitus es in quaerenda pecunia? Nonne, quia tibi cara erat? Ergo si anima proximi tui, non dico carior, ut deberet, sed saltem æque cara esset ac pecunia, quomodo tam dissolutus ac negligens esses in ea quaerenda, quando eam perissee vides? Deinde equus e stabulo aufugit, quam multos mittis, qui quaerant? Nonne totam commoves viciniam? Cur ita? Quia tibi equus tuus carus erat. At quam sæpe animam proximi

a Diabolo pertrahi ad interitum vidisti, sive hæresis, sive blasphemia, sive flagitii aut facinoris alicujus laqueo implicatam, et numquid ingemisti? Numquid vel minimum suspirium emisisti? Si vero audiat aliquis, merces suas in Oceanum decidisse, vel ab aliquo honoris gradu dejectam se esse, quot noctes insomnes ducet? per quot menses vel annos de ea re cogitabit, et consolationem nullam admittere volet? Et nunc audimus quotidie stragem et cædem animarum, quam Diabolus per Hæreticos ministros suos in tam multis locis exercet, et jacemus, et non movemur tamquam si fratres nostri et membra nostra non essent illi, qui pereunt, et tamquam de illis diligendis præceptum nullum haberemus.

Sed quid de calamitatibus et ærumnis, quæ Galliam apprehenderunt, dicam? Ecce enim quibus fluctibus hæresum et bellorum jactetur vetusta et nobilis Ecclesia Gallicana? quæ pericula immineant tam nobili membro Ecclesiæ? quam miserabilem illius regni statum ac speciem cernimus? Et tamen nullum adhuc in his partibus doloris et mortificationis signum vidi. Si ejusdem corporis membra sumus, quomodo uno membro tam graviter affecto, non condolet cætera membra? Perpendite, quæso, quæ dicam et animis vestris mentibusque mandate. Legite Judicum et Regum historias, plane videbitis hoc in more positum apud Judæos fuisse, ut cum a Deo affligerentur, semper ad penitentiam, ad lacrymas, ad jejunia, ad cilicia confugerent: et nunquam non placabatur Deus, et pacem illis ac serenitatem restituebat. Jam vero si certum et exploratum est, quod B. Paulus ait, quod quidem est certissimum et exploratissimum, et sacris litteris, rationibus et experientia confirmari posset: nimum Judæos cum Christianis comparatos nos viros, sed pueros fuisse, et idcirco legem tamquam pædagogum accepisse, quis non miretur, quis non stuppeat, quod cum opus esset, illi tam aspera penitentia genera non ciperent, et publica jejunia tam magnis quam parvis indicerent, et clamarent *Ad Dominum in fortitudine*, et semper Dominum placarent, et hac ratione omnia Dei flagella deprecarentur; et nos qui cum illis comparati viri dicimur, in tam gravibus periculis, quæ non Gallia modo, sed universæ Ecclesiæ imminet, non moveamur? Nam si forte aliquid insituitur, erit supplicatio aliqua, quæ tamen tepidissime sine

ullo affectu, sine ullis lacrymis, sine jejuniis, sine ciliciis transigitur neque illus fere erit, qui vel modicum a solitis deliciis, conviviis, comotationibus, ludis et jocis abstineat. Equod signum hoc vobis esse videtur? Ego certe vereor, ne phrenetici signum sit, qui quanto magis obitui propinquat, tanto minus morbi gravitatem sentit. Hæc igitur non dialectica vel topica argumenta, sed plane demonstrationes evidentissimæ sunt, quæ nobis proximos nostros caros non esse convincunt, et convincunt in judicio coram summo et æquissimo iudice Deo.

Videre vultis, auditores, verum dilectorem proximorum? Veniat vobis in mentem beatissimus Stephanus protomartyr, qui cum lapidum imbrem sustineret, pro se quidem stans orabat, pro lapidatoribus autem in genua procumbebat: illi lapides in eum, ipse preces pro illis ingeminabat: quia plus de eorum facinore, quam de suis vulneribus sollicitus erat: et plus eorum animas, quam suum corpus diligebat. Et apud Beatum Gregorium in dialogis de altero Stephano non legistis, qui cum audiret omnes suas segetes a scelerato quodam igne immisso consumptas fuisse, pro se nihil doluit? Nam cum alii dicerent: Heu, heu, pater Stephane, quid contigit tibi? Ille respondit: Heu, heu, quid contigit illi, qui hoc fecit? mihi enim nihil contigit. Isti igitur vere proximum sicut seipsos diligebant.

Cupio, auditores optimi, ut in iudicium conveniamus. Rogo, multum comedere et ventrem cibus implere, et tamen eos non concoquere, et inde non nutriri, quid prodest? Quid juvat? Satius fuisset profecto jejunare. Ad eundem modum, audiri conciones multas et prolixas, et inde non fieri meliores, nec nutriri aut augeri, nullo modo utile est. Nam *Servus sciens voluntatem domini sui, et non faciens, vapulabit multis.* Non dubito, quin de charitate multa in gymnasiis vestris audiat: multum interest tamen in gymnasio aliquid, vel in concione audire. Nam in gymnasiis discimus, ut sciamus: in concione discere debemus, ut faciamus: ibi doctores theoricis, hic practici fieri debemus. Cum igitur omnis perfectio Christiani hominis in eo posita sit, ut quam maximam charitatem adipiscatur, vultis, ut quæ vita maxima sit expedita, ut parvo cum labore, et nullo cum errore ad palatium charitatis ducatur, breviter aperiamus?

Illud igitur primum tamquam fundamen-

tum jactamus, amorem a cognitione pendere. Nihil enim, ut Augustinus et experientia docent, diligi potest non cognitum. Quam multa sunt apud Æthiopes, apud Arabes, apud Indos optima et pulcherrima, quæ nos non movent, quia non novimus et, et tamen si semel videremus, fortasse magnam et nobis cupiditatem excitarent. Ista igitur præsentia bona diligimus. Quamobrem? Quia semper nobis ante oculos observantur, et quousque non incipimus meliora gustare, eo usque non poterimus ab illis avelli. Pete ab avaris hominibus, num in pecuniis augendis non laborem? maxime laborare, et quietem nullam capere se dicent. Rursum pete, num eas, pecunias secum sint in infernum ablati? nisi plane desipiant, non se ablaturos, sed hic relicturos respondebunt. Cur ergo tantis et tam inutilibus laboribus se conficiunt? cur eis valedicunt? Quia talis est natura nostra, ut si meliora non videat, id quod possidet, nunquam derelinquat. Idem de voluptariis, ambitiosis aliisque sceleratis hominibus dicere possemus. Hoc igitur firmum sit et ratum, ut mundum contemnere, et Deum vehementer diligere possumus, esse nobis cognoscenda et gustanda meliora, quam ea sint, quæ mundus habet.

Dicat quispiam: Nihil novi nobis dicis. Equis nescis Deum esse bonum longe melius, quam sint ulla bona creata? Quis nescit? Multi nesciunt, et nulli nesciunt; nulli nesciunt theoretice, et multi nesciunt practice. Et hæc posterior cognitio necessaria est ad diligendum Deum. Fides Christianorum, fateor, tam sublimis est, ut vel unus articulus sufficere possit ad hominem probum et sanctum efficiendum, si diligenter consideretur, perpendatur animo et memoriæ infigatur. Qui enim attente cogitabit Deum immortalem mortalem fieri, et mori voluisse, ut peccatum extingueret atque deleret, et manum extendere poterit ad aliquod peccatum vel levissimum perpetrandum? Non igitur fide, et cognitio theoretica deest, sed consideratio et practica deest. Habemus enim fidem tamquam gladium in vagina reconditum, et tamquam pharmacum in officina pharmacopœ. Quid prodest gladium domi appensum habere et medicamentum reperiri apud pharmacopolam, si nec ense cum hostis adest, nec pharmaco, cum ægrota, utaris? Quicumque igitur et amicitiam Dei, et colloquia illa *super me let farum dulciora* pervenire volunt, ii debent non totum

tempus Aristoteli, vel Galeno, vel Justiniano, vel Ciceroni, vel Virgilio dare; sed aliquas horas pro anima utilitate sancta quadam versutia sibi suffurari, ut alterius vite negotiis, et lectioni, quam Deus in corde legit, vacare possint.

Verum hoc opus, hic labor, auditores. Nam Deus est intimior intimis nostris: non in foro, non in plateis, non in campis invenitur Deus: sed sicut intra corpus est anima, cor seu mens; ita intra mentem et cor est Deus. Quocirca prius laborare debemus, ut ad cor nostram viam inveniamus. Et quantum mea tenuitas sapit, hic est primus et maximus passus, quem homo superare debet, ut ex mundi amore ad Dei amorem transeat. Quo superato labore, facillimus et jucundissimus reliquus cursus ostenditur. Nam ubi quis cor suum intrare potuit, facillime inde transit ad Deum, et tunc illi Deus dulcescit, tunc mundus desipit, tunc corpori necessaria præbere onus maximum judicat, tunc Deo vacare atque assistere veras epulas putat; tunc denique homo spiritalis, homo interior, homo Dei dici potest et debet. Undenam esse putatis, ut Magnus Antonius et Beatus Franciscus tanta facilitate pernoctarent in oratione? ut Beatus Isaac (quod Gregorius in Dialogis refert) integrum triduum in oratione cum jucunditate consumeret; et nos fatigemur si minimam horulam in oratione esse contingat? Non alia causa est, nisi quia sancti illi Patres viam ad cor optime tenebant, et inde statim latissimas illas regiones intrabant, quæ sunt ultra cor: ubi tam multa et tam varia conspiciant, ut satiari delectatione non possent. At nos ante ostium cordis erramus in tenebris, quas in eo loco, et eo polissimum tempore princeps tenebrarum effundit, ne cor nostrum ingredi possimus, et ideo molestum et longum tempus nobis esse videtur.

Quid igitur agendum est nobis, auditores? precibus, et votis, et suspiriis clamandum ad Deum, ut *illuminet vultum suum super nos*, et tenebras nostras suo lumine dissipet, ut ipse ad corda nostra nos ducat, ipse portam aperiat, ipse introducat. Nec dubitandum de benignitate Domini: Nam si patres hominum norunt *Bona data dare filiis suis, quanto magis Pater noster Deus dabit spiritum bonum petentibus se?* Imo *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra*. Nec aliam ob causam aliquando, ex divitiis inopes, ex claris obscuros, ex valentibus ægros, servos suos

solet efficere, nisi ut viam cordis inveniat. *Ducom* eos, ait Dominus, *in solitudinem, et ibi loquar: ad cor ejus*. Et quando ducit in solitudinem, nisi quando tribulationibus vexat? Cum enim Deus videt hominem propter nimiam prosperitatem, turbis adulatorum circumdari, negotiisque sæculi hujus ita implicari, ut sibi vacare non possit, tum ait: Iste Filius noster nimium amicis abundat, qui tamen non ipsum diligunt, sed sicut apes et muscæ advolant, ad mel divitiarum et honorum ejus, ergo onere illum sublevabo antequam succumbat: auferamus ei vas illud mellis, quod gestat in humeris, et apes ac muscæ confestim discedent. Efficit igitur, ut ille fortunatus homo fortunas suas amittat, et gratia principum excidat, in morbum incidat, in vincula conjiciatur, et tunc ab omnibus desertus, in solitudine incipit habitare: atque ibi Deus, qui eum ad solitudinem adduxit, statim occurrit et loquitur ad cor ejus, et dicit: Vides quomodo amici illi tui, in quibus confidebas, non te, sed mel honorum opumque tuarum diligebant? Et opes illæ tuæ, quas nunquam te amissurum putabas, nonne vides quomodo ut tenues vapores evanuerint? Ubi est sanitas pristina? Quo robor corporis, quo principum gratia, quo adulatores hominum recesserunt? Non intelligis, nihil infra lunam esse, nisi caducum et fragile? et verum, et summum et solidum bonum tuum me esse solum qui solus amicus fidelis sum, et in tribulationibus non desero, et nec in morte, nec post mortem familiares et dilectos derelinquo? Tum ille hæc audiens, verissima esse experientia sua cognoscens, paradysum invenit in solitudine, agitque gratias Deo, quod dulci baculo suo

illum excitaverit, et pauca abstulerit, sed multa contulerit: et etiam optione data nullo modo ad statum pristinum rediret, nec minimam cordis voluptionem cum omnibus corporis delictis commutaret. Hæc eo spectant, auditores, ut intelligamus mundum contemni, et Deum diligere perfecte non posse, nisi quam suavis sit Dominus gustare incipiamus: quod nunquam fiet, nisi in cor nostrum intrare, et ibi commorari discamus.

Quapropter auditores, quicumque salutis nostræ rationem aliquam habemus, quicumque videmus, quam fugacia, quam fallacia, quam brevitas et instabilia sint vitæ presentis gaudia; quicumque intelligimus, nos maximis itineribus ad mortem properare, et cras non esse, obsecro, ut alterius vitæ bonis, veris et sempiternis, mente, cogitatione, amore inheræamus, de illis cogitemus, de illis loquamur, ad illa suspiremus: eorum divitiarum avari, eorum honorum ambitiosi, illarum cupiditatum cupidi simus. Qui tempus habemus, tempus non expectemus, hic jam in terris vilam illam incipiamus. Si quis est, qui lectionem illam Domini in gymnasio cordis sui frequentare nondum cœpit, incipiat, obsecro, experiat: et tum non mihi, sed sibi ipsi credet: hodie principium audiendi faciat, nam aliquid, ut dicebam, aliis negotiis sufforetur, ut sibi ac Domino vacet. Nam si amicus ab eo id peteret, certe faceret, quanto magis ergo id facere debet pro anima sua? Neque hoc dispendium temporis, sed lucrum æternitatis erit, et vitæ beatæ et sempiternæ, ad quam nos pervenire faciat, qui est benedictus in sæcula. Amen.